

Laatste houten Lemsteraakjacht kan weer zeilen

Afgelopen winter is er door Ivor van Klink en zijn team in Makkum hard gewerkt aan een gedeeltelijke restauratie van het laatste 11,40 m lange houten Lemsteraakjacht, Zevija. Het schip was precies op 1 februari weer klaar om te water te worden gelaten. Tekst: Wim de Bruijn Foto's: Theo Kampa

Mr. T. Huitema beschreef de unieke Lemsteraak *Zevija* al in de jaren zestig van de vorige eeuw in zijn (nu moeilijk te verkrijgen) boek *Lemsteraken: van visserman tot jacht*. Hij schrijft: 'Eeltjebaes levert deze houten 40 voet aak, *De Jonghe Hans*, aan Pieter Poepjes voor 1.800 gulden. Een snelle zeiler, die vaak als jager dienst deed. Na het sluiten van de Afsluitdijk wordt het schip verkocht voor 500 gulden aan Dirk Bos te Harlingen. De dan HA 42 vist op het Wad. In 1943 wordt het schip door een vliegtuigbom getroffen op de voorsteven. Na de oorlog in het blik gezet en verkocht aan een handelaar. In 1949 verkocht aan vier Delftse studenten: Six van Hillegom, Homan van der Heyde, Van Lookeren Campagne en Van Heek voor de prijs van 875 gulden. Men maakt zelfs een hachelijke reis naar Duinkerken. In 1951 gekocht door Tj. Sluessa voor 600 gulden, Muiden wordt thuishaven. De aak is in slechte toestand en in september 1953 wordt bij slechte weersomstandigheden op het nippertje de haven van Huizen bereikt. Voor het bergingsloon van 400 gulden wordt de aak aan de scheepsbouwer Janus Kok gelaten.

Na enkele jaren in de verhuur te zijn geweest onder de naam *Maartje*, gaat de aak op de wal en raakt volledig in verval. Bij brand gaat zelfs een deel van het schip verloren. Het lijkt een roemloos einde. Maar in 1963 neemt de inmiddels gepensioneerde Janus Kok het besluit om een

boven: Het berghout aan bakboord is verwijderd. Alle oude nagels moeten nog uit de spanten worden getrokken. Ivor maakt van de gelegenheid gebruik om het nieuwe berghout te voorzien van een droge naad, zodat er geen water meer onder het boeisel kan lopen

onder: De lijnen van de Lemsteraak staan nergens stil. Wat een pracht!

aak van Eeltjebaes niet zo maar verloren te laten gaan. Gedurende een periode van 7 jaar heeft hij aan de aak gewerkt en deze volledig geres- taureerd. Voor deze prestatie werd hem door de SSRP in 1971 de W.H. de Vos-prijs uitgereikt. In 1970 gekocht door G. Verweliuss, naam *Zevija* (64 VB). De *Zevija* maakte deel uit van de 7 ronde en platbodemjachten die Nederland in 1976 in New York vertegenwoordigden bij de 'Operation Sail 200'. Tot zover Huitema in telegramstijl.

Bouwer van botterjachten

Janus Kok werd geboren in 1898, toevallig het- zelfde bouwjaar als de *Zevija*. Ik sprak hem in 1981, hij was toen 83 jaar oud. Janus kwam al op 13-jarige leeftijd op de werf 'Fa. J. Kok' in Huizen werken, bij zijn vader. Vanaf 1911 werden daar nog regelmatig nieuwe botters voor de visserij op stapel gezet, soms wel twee of drie per jaar. De laatste botters werden in 1918 gebouwd en waarschijnlijk in 1919 nog een Noordzeebotter voor Maassluis. In 1933 bouwde Janus Kok de allerlaatste botter voor de visserij. Het was de RD 25 voor B. Porsius uit Durgerdam. Janus werkte niet altijd bij zijn vader. Hij maakte in 1921 ook kennis met de jachtbouw bij De Vries Lentsch in Nieuwendam en volgde 's avonds een cursus scheepstekenen. Na anderhalf jaar was hij weer terug in Huizen, maar hij wist wel hoe hij houten vletten en riemen moest maken en ook zijn the- oretische kennis was een stuk groter dan toen hij uit Huizen vertrok. Toen de visserij over was ging Janus Kok botters voor de pleziervaart bouwen en hij verhuurde ze ook. Tot 1940 bouwde hij maar liefst 22 botterjachten en tijdens de oorlog werd nog een 16 m lang botterjacht gebouwd. Pas na de oorlog kon hij het jacht overdragen aan een - inmiddels - andere eigenaar dan de oorspronke- lijke opdrachtgever.

Botters met zee

In 1966 lag ik eens met ons botterjacht *Pieterella* verwaaid op Terschelling. Een verhuurbotter van Kok, de *Johanna*, verdaagde met harde Noord- westenwind op de Richel toen een Duits gezin van Vlieland naar Terschelling wilde zeilen. De reddingboot haalde de mensen van het schip en de volgende dag werd de botter geborgen. Een nacht beuken op de harde zandplaat hadden vele spanten, de zwaardborders en gangen dwars door midden doen scheuren. Ik zie nog het gekraakte schip op de toenmalige helling in Terschelling liggen. Enkele jaren later zag ik de *Johanna* weer zeilen. Janus Kok vertelde me dat er veel nieuw hout en tijd in was gaan zitten om het schip weer in goede conditie te krijgen. Janus Kok verbouwde ook visbotters tot jachtbot- ter. Het lage achterschip van de visbotters was

niet meer nodig om de netten binnen te halen, dus werd het berghout achter gesloopt, werd de romp een halve gang opgeboeid, kwam er een nieuw berghout en boeisel en de botter had ineens zee. Die operatie voerde hij op andere wijze uit bij de *Zevija*; daar verhoogde hij het alleen het boeisel iets en liet hij het berghout ongemoeid. Op de foto van het achterschip is dat goed te zien. Volgens Ivor ontstond zo 'een soort wipkontje'. Bij de restauratie werd ook de kajuit op de romp gebouwd en kwam er een nieuwe zwaardophanging.

Zevija als museumstuk

Nadat de familie Verweliuss de aak had gekocht voer die veel met de *Zevija*. We hebben het schip bij veel wedstrijden gefotografeerd en ze waren vaak heel snel. Toen Verweliuss de overstap maak- te naar een grote 16,5 m stalen visserman van Hoek Design, werd de *Zevija* in 2007 geschonken aan het Zuiderzeemuseum. De toenmalige muse- umdirectie ondertekende een contract waarin werd beloofd dat de *Zevija* tot in lengte van jaren bewaard zou blijven. Drie jaar later werd het tijd voor een grondige restauratie. Het Zuiderzeemu- seum zocht een restaurateur en kwam terecht bij Ivor van Klink die, met zijn team, al heel wat houten schepen zoals botters, Wieringer aken en dergelijke, vakkundig en in korte tijd heeft geres- taureerd. Nadat al eerder het complete dek was vervangen werden deze winter de berghouten ver- vangen. Nu meteen met een droge naad, zodat er geen water meer van het berghout onder het boei- sel kan komen. Op veel schepen een begin van rot- ting, het is wat duurder, maar op termijn verdien je dat dik terug. Ook werd een gang aan bakboord achter vervangen een stuk gang aan stuurboord voor, plus een deel van het boeisel. Het schip komt

Ivor van Klink loopt voor de *Zevija* uit naar de nieuwe tijdelijke ligplaats. Goed is het verloop van de smalle gangen in de romp te zien

in het najaar nogmaals terug naar Makkum. Het is de bedoeling om dan het vlak en de voor- en ach- tersteven te vervangen. Begin februari zagen we hoe de *Zevija* uit de timmerloods werd gereden. Goed is op de foto's de mooie lijn van het schip te zien. Het lijkt zo bijna een boeier en daarin zie je de hand van de beroemde Friese scheepsbouwer Eeltsjebaes terug.

DE HAND VAN DE MEESTER

De *Zevija* werd in 1898 gebouwd op de werf van Eeltje Holtrop van der Zee, die beter bekend is als 'Eeltsjebaes'. In Joure legde Eeltjebaes - overigens de oom van opdrachtgever Poepjes - zich toe op de bouw van Friese jachten, boeiers en tjo- ters; boten waarop hij zijn creativiteit kon botvieren. Eeltsjebaes wordt beschouwd als de grootste Friese scheepsbouwer. De historie heeft van deze bouwer van boeiers als *Friso* en *Constanter* een haast mytho- logische figuur gemaakt, inclusief de altijd herhaalde legende dat hij na een opdracht zolang over het water staarde totdat het ontwerp voor zijn geestesoog langs kwam varen. Hij liep dan naar binnen en zei tegen zijn vrouw: 'Ik ha him sjoen' - ik heb hem al gezien. Nu nog werkt Aaldert de Jonge, de huidige werfbaas van Jachtwerf De Jong Joure, op dezelfde locatie als Holtrop van Van der Zee. De bouwloods heeft nog het- zelfde uiterlijk, maar wordt inmiddels door een stevig stalen skelet ondersteund.